

הזמנה לסיור בפינות סמויות מן העין

חורבת כנף

מקום שיחשוף בפניכם "תרבות אבות קדומים", נוף עוצר נשימה וסיכוי טוב שתהיו כאן לברכסם.

חורבת כנף. מבנה גדול נראה למרחק כתלוי מעל צפון הכנרת וסביבו שרידים של כפר סורי. האתר תועד לראשונה בסוף המאה ה-19 על ידי לורנס אוליפנט ועל ידי איש האשכולות הטמפלרי מחיפה גוטליב שוימכר, שמספר על מחסן תבואה גדול שנבנה על ידי עַבְד א־רַחֲמָן פֶּאֶשֶׁה שהיה בעל אדמות באזור הכנרת וכל יכול באזור באותם ימים. א־רַחֲמָן השתמש במסד נפלא למחסן התבואות שקיבל מאריסיו: בית כנסת יהודי בן כאלף חמש מאות שנה בנוי באבני בזלת מסותתות להפליא.

חפירות ארכאולוגיות שקיים במקום צבי אורי מעוז החל משנת 1978 חשפו רבדי היסטוריה מהתקופה הכנענית המאוחרת ועד אמצע המאה ה-20.

בית הכנסת בכנף התנשא בראש הגבעה וצורתו היתה כשל בזיליקה: מבנה מלבני עם שתי שורות של עמודים שנשא את גגו. התגלו שרידים של שלושה מקירותיו, ורוקא הקיר המערבי שבו ככל כנראה נקבעה הכניסה הראשית למבנה, לא שרד. אבני השער נמצאו בסמוך למקום. בו עמד. הכניסה המשנית נקבעה בקיר הצפוני, מול הקיר שפנה לירושלים.

איך יודעים שזה בית כנסת ומה זמנו?

כבר אוליפנט תעד משקוף אבן גדול שהיה שייך לשער ועליו כתובת בארמית. שבר נוסף שלה התגלה בחפירות, ותרגומה לעברית הוא:

"זה המשקוף, זכור לטוב יוסה בן חלפו בן חניו שעשה אותו".

אחרי מלחמת ששת הימים התגלתה הכתובת שבורה לחלקים ששובצו בבתי הכפר. מאז היא הועברה למוזיאון עתיקות הגולן בקצרין. במקום אחר התגלתה אבן עם גילוף נאה ששימשה ככל הנראה כמזוזה מעוטרת לפתח הראשי. על כותרת אחד העמודים גולפה מנורה בת שלושה קנים – עדות נוספת לכך שהמבנה אכן שמש כבית כנסת.

כאלף מטבעות שהתגלו בחפירה במילוי שמתחת לרצפת המבנה, סייעו לתארך את בית הכנסת לתחילת המאה השישית לספירה. באותה עת פרחו קהילות יהודיות בגליל, בגולן ובחורן תחת השלטון הביזנטי. רעידות ארמה הרסניות ודעיכה כלכלית בתקופה הערבית שמו ככל הנראה קץ ליישוב היהודי בכנף.

במרחק קצר מדרום למבנה בית הכנסת נחשף בית מידות בשטח של יותר ממאה מ"ר ובתוכו נמצאו שני קמעות על לוחות נחושת דקיקים שגולגלו. הקמעות הכתובים ארמית היו כבעלות יהודים ועוסקים בהשבעת מלאכים ורוחות רעות לטובת בריאות בעליהן. "גרשו את החום ואת הצמרמורת ואת השדות והרוחות מן גופה של יאיתה בתה של מרין..."

ביום האחרון של מלחמת ששת הימים ולאחר תום הקרבות עלו לכנף שני ג'יפים. "נהגתי בג'יפ הראשון. לידי ישב המפקד נמרוד ריבלין ומאחורי הקשר יהודה גפסון" מספר נחום גולדנברג "לפתע נשמע פיצוץ אדיר. עלינו על מוקש. שני חברי נהרגו ורק אחרי שעות רבות חולצנו". למרגלות חורבת כנף, הוקמה אנדרטה ובה טבועים דבריו של נמרוד: "לחשוף תרבות אבות קדומים, כמוהו כעיצוב דמותו של דור חדש ונעורים".

איך מגיעים?

ממושב מעלה גמלא נוסעים דרומה בדרך עפר טובה מסומנת כחול עד שלט ההנצחה, ומשם עולים ברגל לאתר (כרבע שעה). אפשרות חלופית היא בדרך לרכב שטח מסומנת שחור היוצאת ממושב כנף. המאמץ משתלם!

לעיון נוסף

1. ד' וע' מאיר, בתי כנסת קדומים ברמת הגולן, ירושלים, תשע"ג, עמ' 65-76.
2. ג' שומכר, הגולן - סקר, תאור ומיפוי, בעריכת ובתרגום מ' הרטל, ירושלים, תשנ"ח.

